

ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ПІДХОДИ

УДК 336.13

Натарова О. В.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
«Облік та аудит» Кримського економічного
інституту КНЕУ імені В. Гетьмана

Анотація. В даній статті розглянуті основні підходи до визначення сутності державного сектору економіки за національною та міжнародною практикою, досліджено їх складові та особливості формування, визначено відмінності підходів.

Ключові слова: сектор економіки, державний сектор, соціальна інфраструктура, сектор державного управління.

Анотация. В данной статье рассмотрены основные подходы к определению сущности государственного сектора экономики по национальной и международной практике, исследованы их составляющие и особенности формирования, определены различия подходов.

Ключевые слова: сектор экономики, государственный сектор, социальная инфраструктура, сектор государственного управления.

Annotation. This article describes the main approaches to the definition of the essence of the public sector at national and international practice, studies their components and features of formation, determines the difference of approach.

Keywords: economy, public sector, social infrastructure, public administration sector.

Постановка проблеми. Державний сектор економіки, найголовніша з частин економіки всієї країни, розвиток якої забезпечує соціально – економічне процвітання суспільства в цілому; частина, яка визначає основні напрями політичного та економічного спрямування держави, слугує основою для виконання державою своїх функцій. Державний сектор, охоплює всі ресурси, якими володіє і розпоряджується держава, складається з окремих господарських суб'єктів, які вступають в економічні відносини один з одним, приймають економічні рішення та несуть відповідальність за їх виконання. Отже, дослідження даного сектору економіки, його сут-

ності та складу є актуальним для країни, сприяє ефективному управлінню державними фінансами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження державного сектору економіки та його реформуванню останніми роками приділяють суттєву увагу. Дослідженнями в даному напрямку займаються наступні науковці: Гізатуліна Л.В., Джога Р.Т., Сфименко Т.І., Калюга Є.В., Ловінська Л.Г., Левицька С.О., Лемішовський В.І., Свірко С.В., Сушко-Н.І. та ін. Не зважаючи на проведені ними дослідження існують деякі дискусійні питання.

Мета статті. Дослідити сутність та склад державного сектору економіки в національній та міжнародній практиці, визначити їх основні відмінності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виникнення державного сектору економіки зумовлюється необхідністю зростання успішності виробництва, зміни структури виробництва з метою коригування розподілу ресурсів держави, фінансування виробництва або безпосереднього виробництва суспільних товарів і послуг, контролю і регулюванню рівня зайнятості, цін, темпів економічного зростання; потребою в національній обороні, фінансуванні фундаментальної науки та охорони навколишнього середовища; зростання міст і чисельності населення, проблем навколишнього середовища, егалітаризму (подолання бідності і скорочення нерівності доходів та інші). Отже, створення державного сектору є основою передумовою формування системи управління державними фінансами на національному та регіональному рівнях, за допомогою яких з'являється важливий інструмент оцінки масштабу державного сектору економіки та його впливу на найважливіші макроекономічні показники.

Слід зазначити, що державний сектор економіки базується на державній власності, яка переважає в сферах економіки, що мають велике народногосподарське чи соціальне значення, в капіталомістких, збиткових або малоприбуткових галузях, не вигідних для приватного бізнесу. Практично державна власність представлена в наступних сферах і галузях економіки:

- виробнича інфраструктура (енергетика, залізниці й автомобільні дороги, засоби зв'язку, порти, водопостачання тощо). Сукупність інфрасистем формують окремі підприємства, галузі, матеріальне і нематеріальне виробництво в єдине технологічне і соціальне ціле. У той же час галузі інфраструктури належать до числа найбільш капіталомістких, що відрізняються повільною віддачею вкладень часто вимагають дотацій. Тому традиційно об'єкти інфраструктури в більшості країн знаходяться в державній власності;
- соціальна (невиробнича) інфраструктура – освіта, охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища тощо;
- новітні наукоємні галузі, що вимагають значних початкових витрат і не забезпечують швидку і гарантовану віддачу – атомна, аерокосмічна промисловість і т.п.

Відповідно до Бюджетного кодексу [2] (ст. 2, п. 12), державний сектор економіки становлять бюджетні установи, до яких належать органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів та функціонують на засадах неприбутковості.

Відповідно до Господарського кодексу України [3], суб'єктами господарювання державного сектора економіки є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному капіталі яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів. Повноваження суб'єктів управління у державному секторі економіки – Кабінету Міністрів України, міністерств, інших органів влади та організацій щодо суб'єктів господарювання визначаються законом.

В Стратегії модернізації бухгалтерського обліку державного сектору зазначено, що суб'єктами бухгалтерського обліку в державному секторі є Міністерство фінансів України, яке забезпечує проведення державної політики у сфері бухгалтерського обліку, розпорядники бюджетних коштів, Державне казначейство та державні цільові фонди, які забезпечують ведення бухгалтерського обліку [6]. Перелік розпорядників

бюджетних коштів України затверджено Указом Президента України від 09.12.2010 р. №1085/2010 [5].

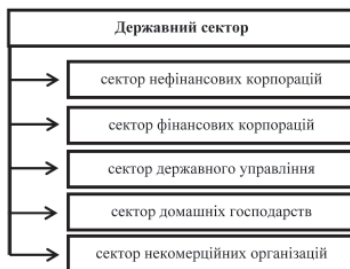
В більшості країн світу також виокремлюють державний сектор економіки. Так, в міжнародних статистичних системах, які містять рекомендації щодо секторального поділу економіки, – Статистика державних фінансів 2001 р. [1] і Система національних рахунків 2008 р. [7] – державний сектор економіки утворюють сектор державного управління (включає органи влади різних рівнів та підвідомчі їм установи) та державні суб'єкти господарювання, що входять в сектори нефінансових і фінансових корпорацій, основна діяльність яких полягає в проведенні комерційних операцій. Отже, головною відмінністю суб'єктів державного сектору за міжнародною практикою від вітчизняної є можливість проводити комерційні операції, а отже й отримувати прибуток від цих операцій [1].

Відповідно до міжнародної практики економіка країни в цілому поділяється на п'ять секторів (рис. 1):

сектор нефінансових корпорацій, що складається з власне нефінансових корпорацій, квазікорпорацій і некомерційних організацій, які є ринковими виробниками товарів і нефінансових послуг [4];

сектор фінансових корпорацій, що включає фінансові корпорації та квазікорпорації, а також некомерційні організації, фінансовані і контролювані фінансовими корпораціями, основною функцією яких є надання послуг фінансового посередництва або допоміжна діяльність у сфері фінансового посередництва;

Рис. 1. Склад державного сектору за міжнародними стандартами

сектор державного управління, охоплює інституційні одиниці, що виконують функції органів державного управління як основного виду діяльності;

сектор домашніх господарств, включає сукупність домашніх господарств і сімейні підприємства (підсобні господарства, сімейні ферми і т.п.);

сектор некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства (об'єднує неринкові некомерційні організації, фінансовані і контрольовані домашніми господарствами).

Окрім даних п'яти секторів існує ще й такий званний сектор решти світу, в складі якого враховуються всі інституційні одиниці-нерезиденти, які здійснювали операції чи мали які-небудь інші економічні зв'язки з одиницями-резидентами [4].

В сектори нефінансових і фінансових корпорацій включаються тільки ринкові виробники, а в сектори державного управління, домашніх господарств, некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства, - неринкові виробники.

Державні корпорації об'єднуються в чотири основні групи (підсектори) державного сектора: нефінансові державні корпорації (усі нефінансові корпорації-резиденти, що контролюються інституційними одиницями сектору державного управління); фінансові державні корпорації крім грошово-кредитних (всі фінансові корпорації-резиденти, що контролюються інституційними одиницями сектору державного управління, за винятком Центрального банку та інших державних депозитних корпорацій); грошово-кредитні державні корпорації крім Центрального банку (всі депозитні корпорації-резиденти, за винятком центрального банку, які контролюються інституційними одиницями сектору державного управління); Центральный банк, який складається з самого центрального банку, структур валютного управління або незалежних валютних органів, які здійснюють емісію національної валюти, повністю забезпеченої резервами в іноземній валюті, а також інших пов'язаних з органами державного управління установ, які являють собою відокремлені інституційні одиниці, що виконують головним чином функції центрального банку.

Всередині сектора державного управління, залежно від кількості рівнів влади, можуть виділятися підсектори центрального уряду, регіональних та місцевих органів управління.

Отже, склад державного сектору економіки за національною та міжнародною практикою має однакову підходи до формування, тим не менш різниться за деякими структурними одиницями, властивими іноземним країнам. У кожній країні інституційні одиниці, що утворюють державний сектор, можуть виступати в різних організаційно-правових формах у відповідності з нормами національного законодавства. По-різному вирішується і завдання проведення кордону між державними і недержавними корпораціями і квазікорпораціями. Міжнародна статистична система виділяє лише дві найважливіших ознаки - участь держави у власності відповідного господарюючого суб'єкта чи здійснення державного контролю за його діяльністю.

Висновки. Отже, у світовій економічній науці поняття державного сектору пов'язано не так з державною власністю, як із сукупністю форм присутності та участі держави у виробництві, розподілі, обміні й споживанні. У такому розумінні державний сектор є основою, спираючись на яку держава здійснює свою діяльність. У сфері розподілу питома вага держави дуже велика, у виробництві втручання держави значно менше, а в обміні — мінімальна. Таким чином, виділення державного сектору економіки на національному та регіональному рівнях дає можливість проводити співставлення їх структур власності та фінансових потоків, проводити аналіз фінансової діяльності органів державної влади, зокрема, визначати ступінь впливу державної політики на прибутковість приватних корпорацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements 2003 Edition. International Federation of Accountants - New York 10017 USA. - P.
2. Бюджетний кодекс України від 23.12.2010 № 2856-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. - 2003. - № 11 (28.03.2003). - ст. 462.
4. Керівництво зі статистики державних фінансів 2001 року. Статистичне управління, 2 видання, 230 с. Перероблене видання Керівництва зі статистики державних фінансів 1986 року. Finance, Public—Statistics—Handbooks, manuals, etc. I. International Monetary Fund. Statistics Dept. II. Manual on government finance statistics.
5. Перелік розпорядників бюджетних коштів України: затв. указом Президента України від 09.12.2010 р. №1085/2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12584.html>
6. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки: затв. постановою КМУ від 16.01.2007 за № 34. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
7. Система национальных счетов 2008 г. Европейская комиссия. Международный валютный фонд. Организация экономического сотрудничества и развития. Организация Объединенных Наций и Всемирный банк. Номер публикации SNA EA 2008 001. Нью-Йорк, 2012 год. - 827 с.